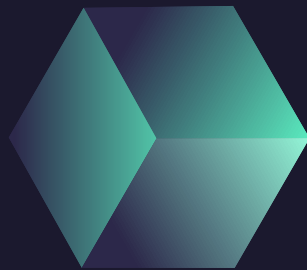

WeberStrukturální funktionalismus a jeho kritici

PBB011 / PGB005

Mgr. Ondřej Klíma

klima@fss.muni.cz

Dneska
projdeme

Karl Marx

Émile Durkheim

Max Weber

Robert Merton

Talcott Parsons

Kritika funkcionalismu

Marx vs. Durkheim

Oba zajímá zrod moderního kapitalismu a rozvoj dělby práce

Oba zkoumají účinky tržních vztahů a solidarity (soudržnosti a reprodukce společnosti)

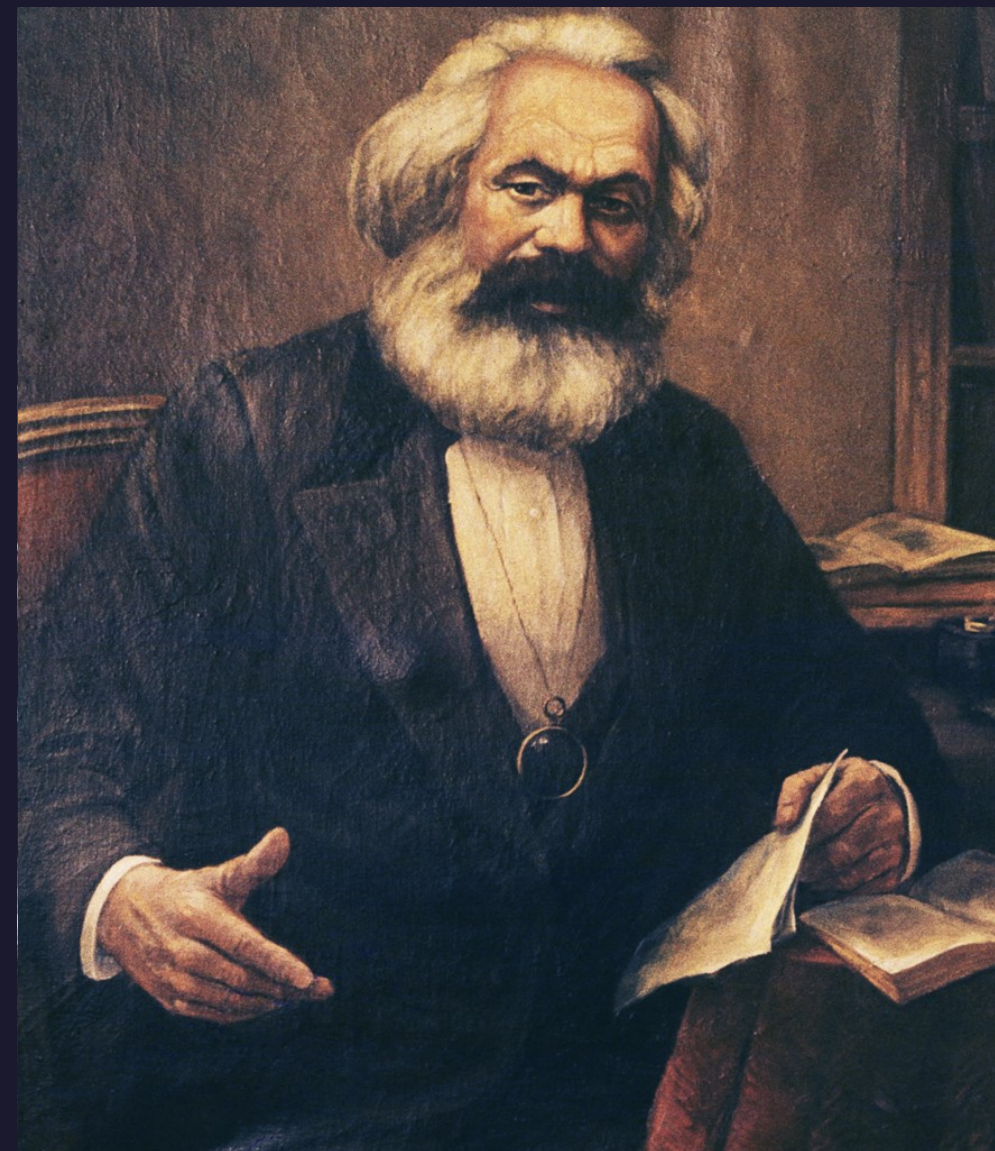
Oba usilují o jednoduché vysvětlení kapitalistické společnosti

Liší se v závěrech které vyvodili z modernity – jaké ponaučení nám dává

Karl Marx

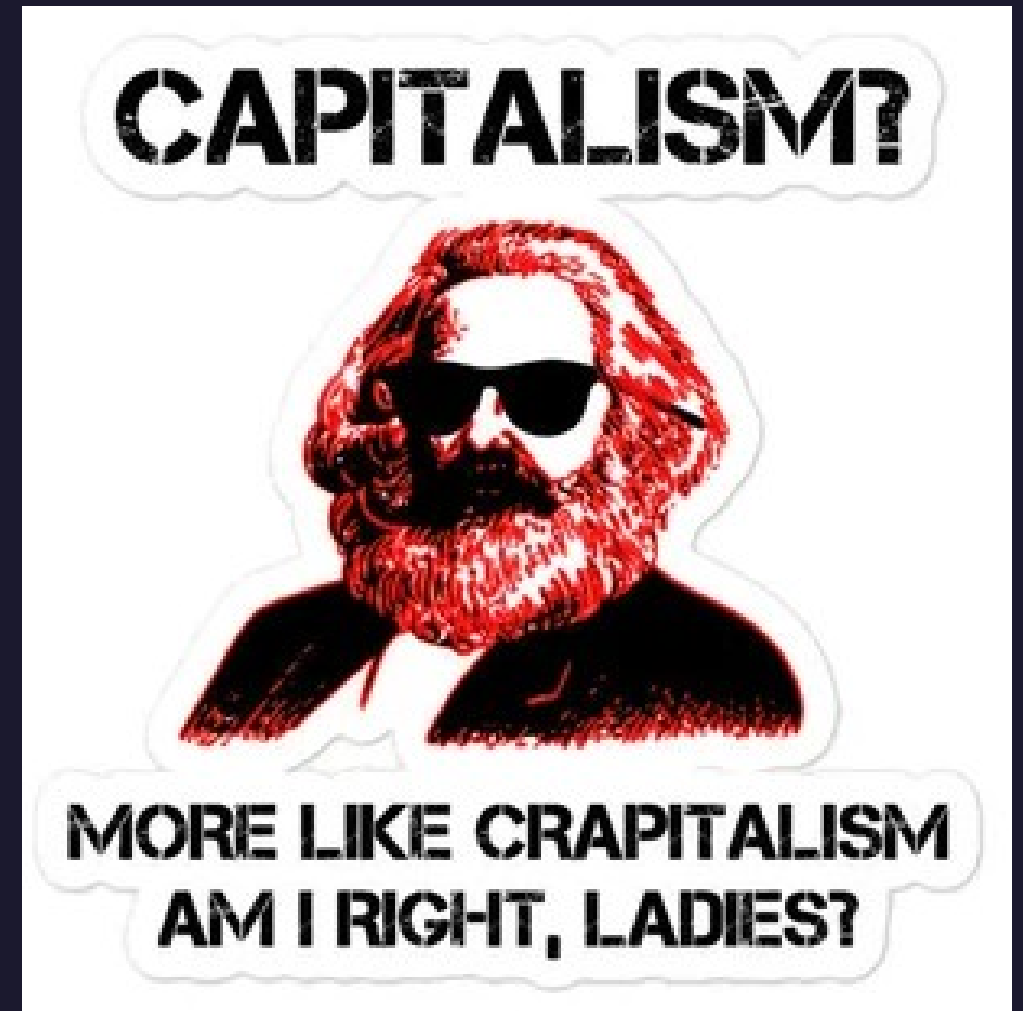
historický materialismus
1818 - 1883

- Analýza třídního konfliktu jako hnací síly historického vývoje – ideální společnost nemá třídy a výrobní prostředky jsou rozdělené mezi lid což nastoluje větší (ne úplnou) rovnost
- Společně s Engelsem vypracovali materialistické pojetí dějin jako reakci na Hegela; také vypracovali komunistický manifest
- Byl velmi politicky aktivní – komunistická liga (Anglie)
- Jeho hlavní teorie vyšly v „Das Kapital“ (3. svazky, třetí editoval už jen Engels)

Politická ekonomie a kritika kapitalismu

- Marx odmítal individualismus jako výklad změn společnosti
- Marxovi vědecké zákony byli reflexí změn výrobních způsobů v dějinách
 - Feudalismus – nevolnictví
 - Kapitalismus – vykořisťování dělnické třídy buržoazií
 - Komunismus – beztřídní společnost bez soukromého vlastnictví a odstranění státu
- Výrobní síly + výrobní vztahy = základna společnosti
- Politické a kulturní instituce = nástavba společnosti

Feudalismus a kapitalismus

- Individua jsou nesmyslný koncept, podstatné jsou role které máme ve společnosti (dělník, vlastník továrny, politik)
- Historický vývoj mění povahu práce a výroby a tím se mění společenské vztahy
- Vzestup kapitalismu = rozpad feudalismu, konfiskace majetku církve, vznik soukromého vlastnictví, ničení tradice
- Kapitalismus jako systém vykořisťování proletariátu (dělnická třída) skrze výrobní prostředky buržoazie (továrníci, vlastníci výrobních prostředků)
- Komunismus má být odpovědí a dalším historickým vývojem

Užitná a směnná hodnota zboží

- Užitná hodnota = vhodnost pro praktický účel
- Směnná hodnota = cena na trhu
- Zásadní změna v kapitalismu oproti feudalismu je, že se zboží vyrábí primárně za účelem prodeje (pro směnnou hodnotu) a už ne pro praktické užití (pro užitnou hodnotu)
- Zbožní výroba se stává cyklickým procesem kdy výrobky vydělají peníze které se investují zpátky do výroby aby se udělalo více výrobků
- Kapitalismus jako proces komodifikace všeho

**I WARNED YOU
THIS WOULD HAPPEN**

Práce a zboží fetišismus

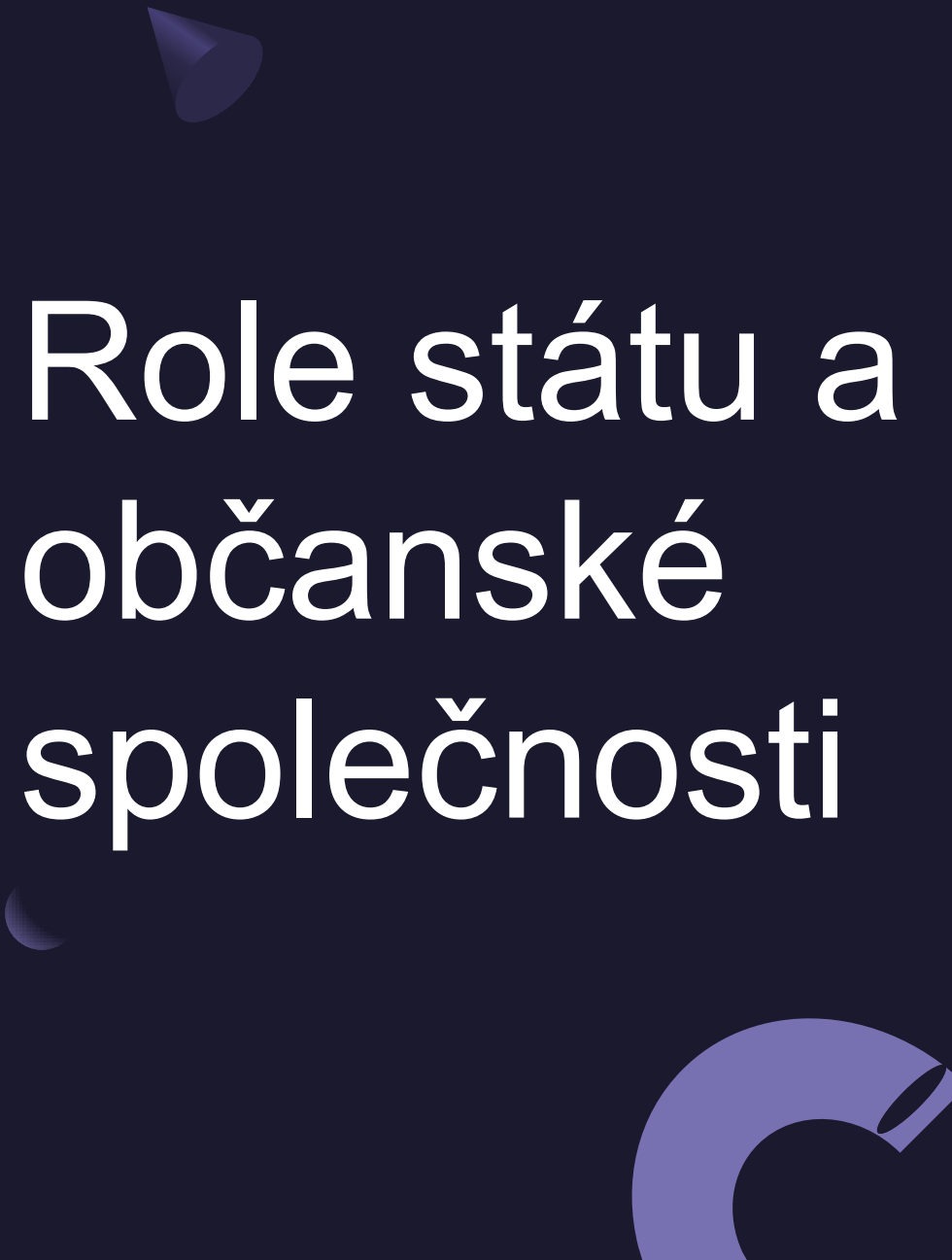
- Základní hodnotou všeho je lidská práce
 - Hodnota práce = energie spotřebovaná na to aby dělník vykonal práci a mohl další den opět pokračovat
 - Nadhodnota = hodnota vtělená do vyrobeného předmětu
- Kapitalismus mění lidskou práci ve zboží a odcizuje = bere nadhodnotu dělníkům
- Zbožní fetišismus = formy odcizení lidské práce a transformace všeho ve zboží v systému který upevňuje sám sebe propagací toho, že to jinak dělat nejde a nedává to smysl měnit (jde o produkty a ne o lidi, peníze > lidské vztahy)

Sebezničení kapitalismu

- Základem kapitalismu je neustálé zvětšování zisků donekonečna = neurputný závod o limitované zdroje
- Transformace k efektivitě není nikdy konečná, vždy jde vydělávat víc!
- „Nechtějí směšně velké množství peněz, chtějí všechny peníze.“ (Jim Stephanie Sterling)
- Tento proces vede ke krizi = nadvýroba, zbídačení dělnické třídy
- Krize přinese revoluci a tím kapitalismus vytvořil podmínky svého sebezničení

Role státu a občanské společnosti

Skutečné lidské osvobození není možné v kapitalistické společnosti

Stát musí být osvobozen od náboženství (církve)

Náboženství = lék, zdroj i krycí iluze bolesti společnosti

Soukromé vlastnictví a revoluce

Lidská práva jsou
projevem sobeckosti
individua – třeba
právo na soukromé
vlastnictví

Bezpečnost =
ochrana
soukromého
vlastnictví

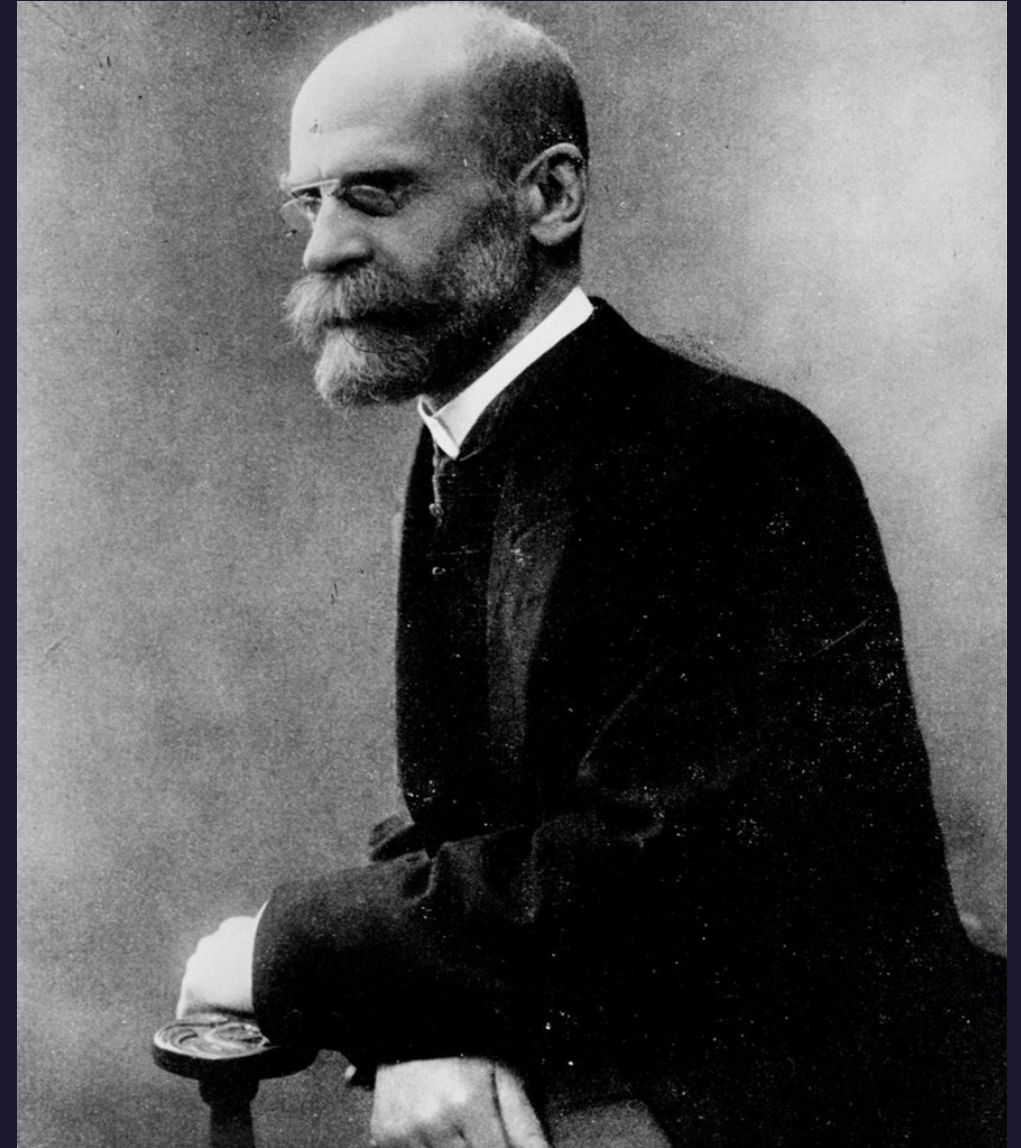
Stát zajišťuje tyto
práva a ochranu
vlastnictví a tedy
reprodukuje
vlastnické vztahy

Třída o sobě se
stane **třídou pro
sebe** a v revoluci
nastolí rovnou
společnost kde
rozvoj každého je
podmínkou pro
svobodný rozvoj
všech

Émile Durkheim

David Émile Durkheim
1858 - 1917

- Analýza sociální změny, náboženství, anomie, a sebevražd.
- Pozitivistický přístup – pravidla sociologie
- Pracoval na společenské dělbě práce
- Studoval elementární formy náboženství

Pravidla sociologické metody

- Sociologie má za úkol:
 - Identifikovat charakteristický soubor jevů, který si zaslouží prozkoumání
 - Definovat metodologii
- Sociální fakta = společenské jevy, které stojí mimo jedince a působí na něj
- Sociální fakta se skládají z myšlení a jednání a zkoumáme je jako ostatní přírodní vědy zkoumají fyzikální jevy
- Sociologie má být nestranná a má zlepšovat společnost (ne skrze revoluci)

Solidarita a dělbba práce

Mechanická solidarita = kolektivní vědomí, segmentovaná struktura, nerozvinutá dělba práce, rody a kmeny, slabá identita ale silná společnost (Já < My), spravedlnost je odvěta proti jedinci

Organická solidarita = ekonomická závislost jedinců, rozvinutá dělba práce, profesní specializace, silná identita (Já > My), společnost je souhra orgánů stejně jako tělo, spravedlnost má nápravný charakter – uzdravení organismu

Dělba práce je zdroj solidarity a ne vykořisťování

Anomie a sebevražda

- Anomii je třeba vyřešit moderně – vyléčit ji skrze harmonii orgánů (lidí ve společnosti) = zvýšit spravedlnost a snížit nerovnosti
- Instituce mají řešit anomii – dělnické skupiny, výchova a vzdělání, rozvoj demokracie
- Sebevražda
 - Altruistická = vazba jedince na společnost je příliš silná (kapitán jde ke dnu s lodí, Seppuku – protože se to čeká)
 - Anomická = vazba jedince na společnost je malinká (sebevražda jako řešení nenajití místa ve světě – vše je jedno)
 - Egoistická = malá integrace do společnosti a příliš velká individualizace (poslední řešení)
 - Fatalistická = přílišná regulace okolím, normami, ideály (sebevražda jako únik před následky porušení)

Morálka a občanská společnost

- Smlouvy fungují protože je tady morálka společnosti
- Morálka je síť vztahů a důvěry mezi jednotlivci ve společnosti která je sdílená se všemi jejími členy (těmi „normálními“, ti co ji porušují jsou „patologický případ“ a je třeba je uzdravit)
- Morální individualisté nepotřebují jiné systémy (náboženství) aby udrželi soudržnost společnosti
- Stát zajišťuje reprodukci této morálky (školy, vězení, nemocnice)

Durkheim k roli učitelů

„Ačkoli lze říci, že je Émile Durkheim liberálnější a internacionalističtější než někteří jeho současníci, nelze ignorovat vliv Émila Durkheima na rozvoj základního vzdělání v tomto období, zejména od konce 80. let 19. století, kdy začal přednášet na univerzitě na téma „morální výchova“. „ V těchto kurzech, které navštěvovali především učitelé základních škol, Durkheim učil, že státní vzdělání od mladého věku je nanejvýš důležité, protože je to „prostředek, kterým společnost neustále obnovuje podmínky své vlastní existence“, tvrdí že nabízí „morální výchovu“ nebo vzdělávat děti o tom, co to znamená jednat morálně, znamenalo učit je „jednat ve světle kolektivního zájmu“ v domněnku, že francouzská morálka se stala příliš individualistickou, což přispělo k úpadku země a neúspěchy v nedávné minulosti. Durkheim ve svých třídách obhajoval určitý druh „vyššího vlastenectví“, který upřednostňoval myšlenky spravedlnosti a solidarity. Postavení učitele veřejné školy přirovnal k postavení kněze, jakéhosi světského kněze, který sloužil jako „nástroj velké morálky“. Vysvětlil: „**Stejně jako je kněz vykladačem Boha, tak je [učitel veřejné školy] vykladačem velkých morálních myšlenek své doby a země.** Durkheimovy pedagogické přednášky, které se konaly v letech 1889 až 1912, byly přímým příspěvkem k jeho cíli sociální regenerace, „vyvinout národní systém sekulárního vzdělávání“, a tím také vlivné během této doby vzdělávací reformy. Ačkoli Durkheim byl jistě významný v tomto úsilí pomoci modifikovat francouzské veřejné školství, rozhodně nebyl jediným přispěvatelem a jeho názory byly v mnoha ohledech mírné ve srovnání s některými jeho konzervativnějšími a nacionalistickými kolegy a současníky.“

Max Weber

Maximilian Carl Emil Weber
1864 - 1920

- Studoval vývoj moderního kapitalizmu a snažil se také porozumět změně co se odehrávala ve světě
- K Marxovi se stavěl kriticky – odmítal materialismus
- Studoval hlavně náboženství a jeho vliv na kapitalismus – rozvoj vědy a byrokracie = racionalizace = nejefektivnější organizace společnosti
- Přišel s interpretativní (vysvětlující) sociologií

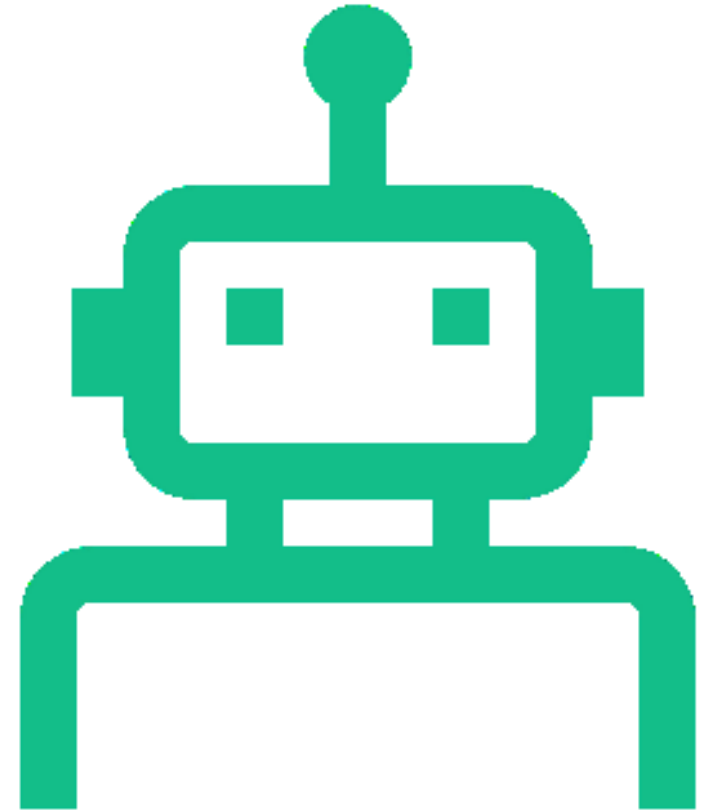
Verstehen

- Cílem sociologie je porozumět a pochopit duševní pochody jedinců které je vedli k činům bez toho aby hodnoty badatele jakkoliv vstoupili do procesu
- Metodologický individualismus = popis stavu mysli jednotlivců které vedou k nějakému společenskému uspořádání nebo jevu
- Důležité je pak tyto jevy nejen popsat ale také pokusit se jej vysvětlit
- Sociologie tedy dělá **interpretativní porozumění** lidského jednání aby mohla dojít ke **kauzálnímu vysvětlení**

Ideální typ

- Způsob typologie v sociologii
- Ideální typ je intelektuální konstrukt pro poměřování reality
- Cílem je umožnit srovnávání a odlišování velmi komplikovaných struktur a jednání

Panství a autorita

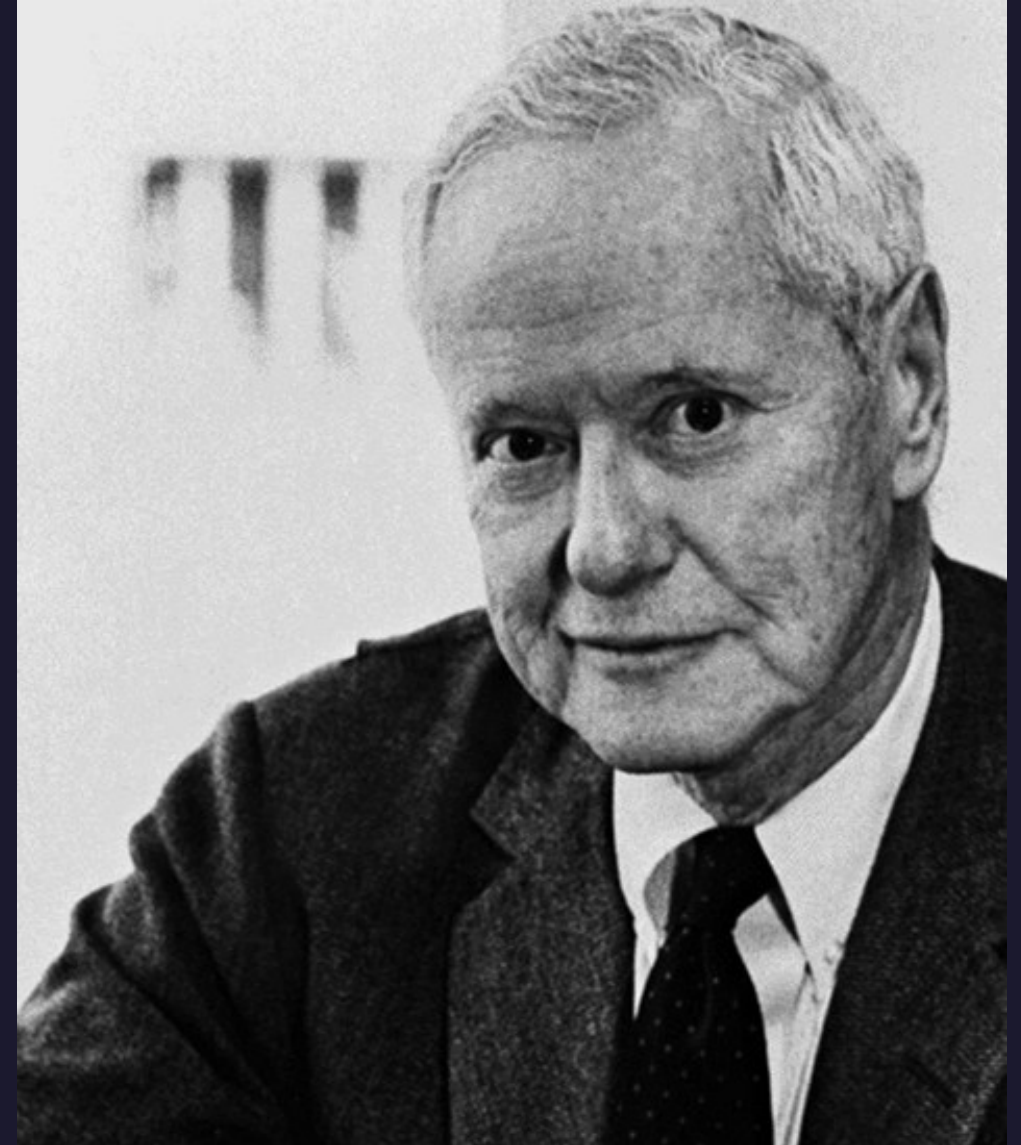
- Legální panství = panovník volen, zákony a normy platí pro všechny občany
- Tradiční panství = osobní autorita zajišťuje loajalitu
 - Patriarchalismus = autorita vychází z tradice mužské nadřazenosti
 - Patrimonialismus = vládce není totalitní, ale rozdává moc do správy loajálním lidem, decentralizovaný stát
- Charismatické panství = specifické vlastnosti panovníka
 - Charisma krve = vlastnosti se dědí (potomci panovníků)
 - Charisma úřadu = vlastnosti se předávají skrze instituce (kněz, učitel, úředník)

Robert King Merton

Meyer Robert Schkolnick
1910 - 2003

- Představitel funkcionalismu
- Přišel s manifestní a latentní funkcí
- Často upozadován za Talcottem Parsonsem
- Definoval teorie středního dosahu
- Rozpracoval anomii a studoval problémy byrokracie
- Vyvinul koncepty nezamýšlených důsledků, referenční skupiny, vzor a sebenaplňujícího proroctví

Manifestní a latentní funkce

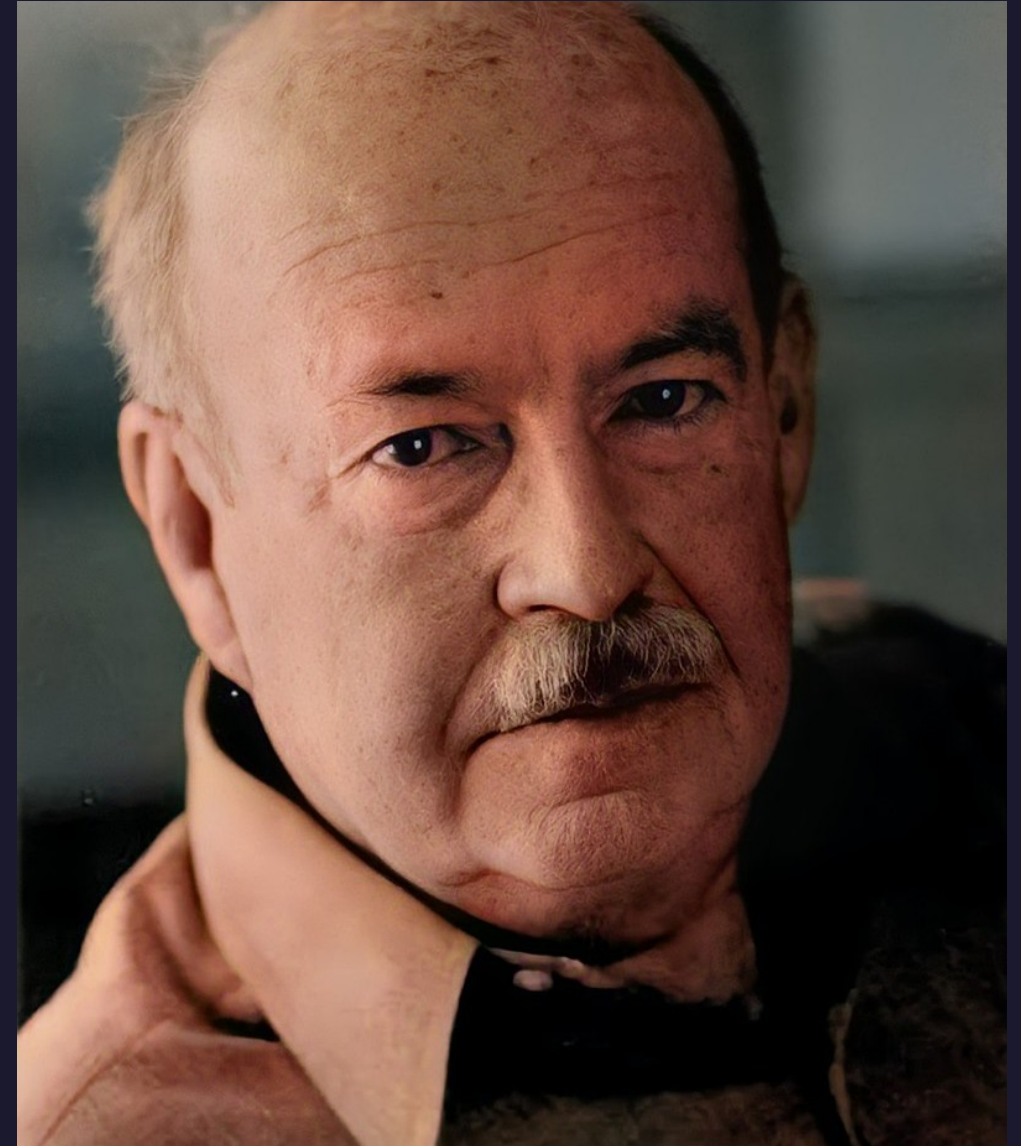
- Manifestní funkce = vědomé záměry aktérů
- Latentní funkce = objektivní důsledky jednání aktérů
- Tyto funkce je třeba odlišit aby funkcionalismus mohl vysvětlit lidské jednání a kritizoval tím antropologické přístupy zkoumání společnosti

Talcott Parsons

Funkcionalista
1902 - 1979

- Představitel (strukturálního) funkcionalismu
- Přispěl k velké teorii jednání
- Zkoumal sociální systémy, řád, moc, hodnoty a normy
- Přišel s konceptem vysvětlení nukleární rodiny – socializace dětí
- Vytvořil koncept AGIL

Teorie jednání

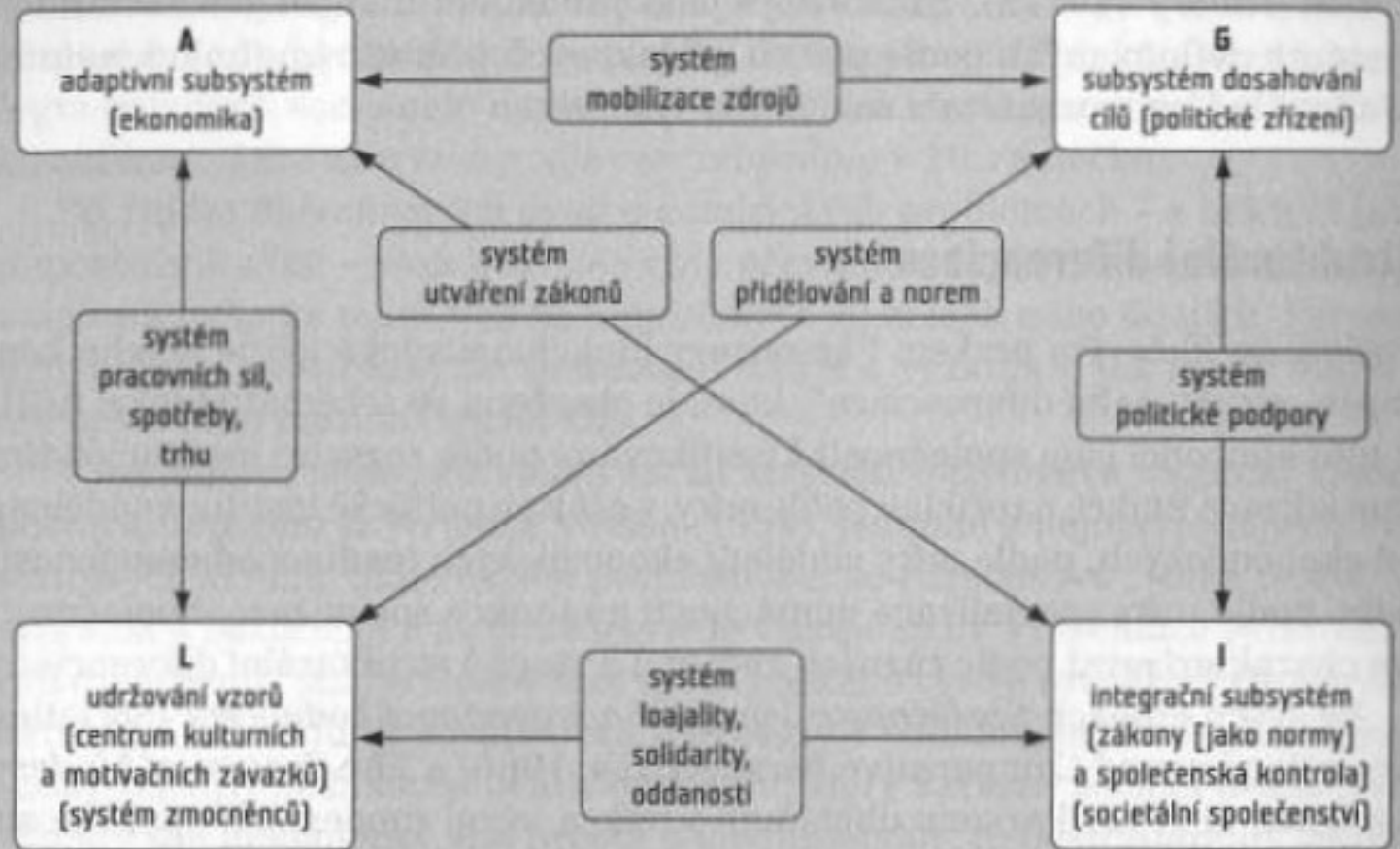
AGIL

OBRÁZEK 4.1

Formát systému sociální směny

Zdroj: Parsons, 1977c, s. 366.

Kritika funkcionalismu

Teorie konfliktu

Marxistická kritika

Racionální aktér

Neofunkcionalismus

O čem jsme mluvili

Karl Marx

Émile
Durkheim

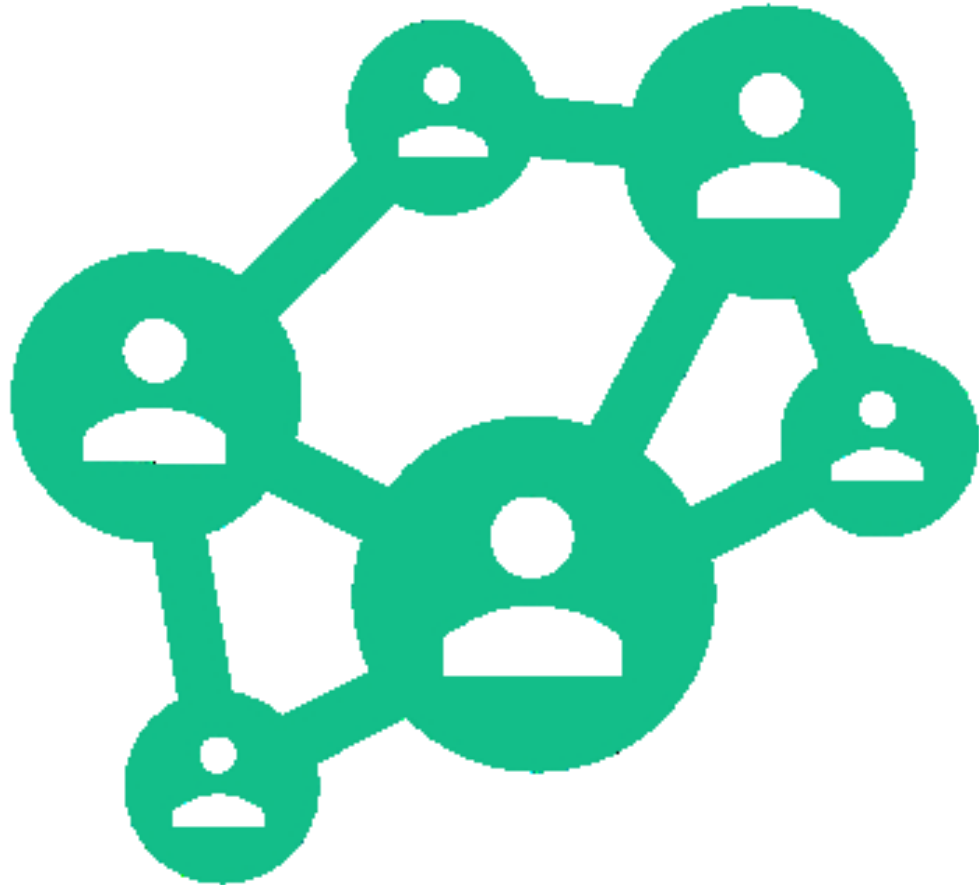
Max Weber

Robert Merton

Talcott
Parsons

Kritika
funkcionalismu

Příště

Interpretativismus a interakcionismus